

ROLA ZABAWY W PROFILAKTYCE I TERAPII LOGOPEDYCZNEJ DZIECKA

Opracowała : Katarzyna Borzęcka

Mowa jest głównym środkiem porozumiewania się ludzi. Jej prawidłowy rozwój stanowi podstawę kształtowania się osobowości dziecka. Jeżeli proces rozwoju mowy przebiega prawidłowo, dziecko rozwija swoje słownictwo, myślenie abstrakcyjne, a także prawidłowo stosuje zasady gramatyczne. Wczesne wykrycie wady i szybkie rozpoczęcie terapii logopedycznej ma duże znaczenia dla późniejszego rozwoju dziecka. Często jednak u dzieci z niepełnosprawnością intelektualną występuje opóźniony rozwój mowy, który nasila wady wymowy. Opóźnienia w rozwoju mowy zależą od stopnia niepełnosprawności intelektualnej, przyczyn, wieku dziecka i warunków środowiskowych.

Zabawa w logopedii odgrywa kluczową rolę w rozwoju każdego dziecka. Jest ona podstawową formą aktywności dziecka, umożliwia mu poznawanie świata, rozwijanie się oraz nabywanie rozmaitych umiejętności.

W terapii logopedycznej właściwie przeprowadzona zabawa jest istotnym narzędziem, które umiejętnie wykorzystywane może przynieść ogromne korzyści. Główne zalety wykorzystania tego narzędzia to: zniwelowanie stresu u dziecka, stymulowanie pacjenta i motywowanie go do mówienia.

Na zabawę z dzieckiem powinniśmy poświęcać około trzydziestu minut dziennie. Jeżeli nasze dziecko jest małe i nie potrafi bawić się przez trzydzieści minut, możemy rozdzielić ten czas na dwie sesje po piętnaście minut lub trzy sesje po dziesięć minut. Ważne, aby nie wywierać na siebie presji, nie starać się egzekwować od dziecka wydawanych przez nas poleceń, raczej współdziałać razem z dzieckiem. Zabawa powinna być prowadzona w radosnej atmosferze, dziecko musi czuć, że jest partnerem mającym wpływ na kształt i przebieg zabawy. To właśnie w działaniach terapeutycznych, kiedy mamy do czynienia z dziećmi o specjalnych potrzebach edukacyjnych zabawa stanowi podstawę do pracy, aby przywrócić sprawność zaburzonych funkcji.

Odpowiedni wybór gier i zabaw oraz właściwa realizacja planu terapeutycznego dają duże szanse powodzenia terapii. Zabawa to nie tylko odpoczynek i relaksacja, to także jeden ze sposobów uczenia się najefektywniejszego. Zabawa ma wpływ na rozwój zainteresowań, ale także bogaci słownictwo czynne i bierne, wpływa na rozwój wszystkich zmysłów, rozwija ciekawość i chęć poznawania świata, pomaga rozwijać zdolności manualne, oraz kontakty społeczne. Dlatego też zabawa dla dzieci niepełnosprawnych intelektualnie będzie najbardziej przystępnym sposobem porozumiewania się z niezrozumiałym dla nich wielkim i tajemniczym światem. Terapia logopedyczna prowadzona w sposób zabawy spowoduje, że dziecko będzie łatwiej znosiło trudności podczas wykonywanych ćwiczeń, będzie chętniej brało udział w zajęciach, a także zmniejszy stres podczas zajęć. Każda terapia w tym logopedyczna wymaga diagnozy oraz dostosowania oddziaływań na dziecko do jego możliwości i potrzeb. Zabawy logopedyczne mogą być realizowane w formie indywidualnej bądź grupowej. Terapia logopedyczna poprzez zabawę stwarza nam możliwość przyswojenia nowych słów, określeń, pojęć, doskonali mowę, ale daje możliwość do porozumiewania się z logopedą-terapeutą (oraz z otoczeniem- nauczycielem, rówieśnikami i rodzicami). Bardzo

ważną rolę w terapii logopedycznej odgrywają rodzice, którzy powinni realizować zalecenia logopedy –terapeuty w normalnych czynnościach życia codziennego. W zależności od rodzaju zaburzeń mowy, terapia logopedyczna jest mniej lub bardziej czasochłonną pracą: logopedy-terapeuty, dziecka i jego rodziców.

Terapia logopedyczna dzieci niepełnosprawnych intelektualnie jest procesem długotrwałym, żmudnym, często nie przynoszącym zamierzonych efektów, co może prowadzić do zniechęcenia ze strony dziecka, terapeuty jak i jego rodziców. Dlatego metody stosowane w pracy z dzieckiem powinny zawierać dużo elementów uatrakcyjniających zajęcia. Bardzo ważnym elementem w logopedii z dzieckiem niepełnosprawnym jest muzyka. Wyniki terapii muzyką są w stanie obalić najbardziej pesymistyczne, stereotypowe wyobrażenia o osobach niepełnosprawnych intelektualnie, nawet tych o najgłębszym stopniu niepełnosprawności. Muzyka może stać się więc ważnym bodźcem stymulującym rozwój dziecka niepełnosprawnego intelektualnie. Znaczenia muzyki dla stymulowania i usprawniania dziecka nie sposób przecenić. Muzyka, oraz inspirowana mowa rytmizowana i ekspresyjna mieszczą w sobie właściwości regulatywne w odniesieniu do motoryki, psychiki i zachowań społecznych dzieci. Według M. Mrugalskiej wyjątkowość rytmiki polega na tajemniczej atrakcyjności muzyki jako bodźca i regulatora reakcji osób upośledzonych umysłowo. Muzyka i rytm - jak pisze autorka - są bodźcami omijającymi barierę trudności intelektualnych i warstwę słowną poleceń, pozwalając na reakcje spontaniczne i niczym nie skrępowane. Chodzi o to, żeby dziecko chciało działać i aby aktywność ta sprawiła mu przyjemność. Terapia logopedyczna osób/dzieci umiarkowanie i znacznie niepełnosprawnych intelektualnie jest częścią rewalidacji. Prowadzi się ją obok terapii pedagogicznej, która nastawiona jest na wszechstronną stymulację rozwoju dziecka, co osiąga się poprzez ćwiczenia ruchowe, ukierunkowaną zabawę, wprowadzanie elementów muzyki i ogólnorozwojowe ćwiczenia logopedyczne. Terapię rozpoczyna się od wypracowywania z dzieckiem właściwych jego nawyków związanych z mówieniem, a więc:

- prawidłowego oddechu, - emisji głosu,
- przełykania śliny, - zamykania ust,
- patrzenia na rozmówcę

Następnie dąży się do tego, aby dziecko opanowało taki zasób słownictwa, który jest mu niezbędny do życia i społecznego funkcjonowania (przynajmniej w zakresie podstawowym). Następnie kształci się w nim zdolność:

- formułowania pytań, prośb, poleceń,
- sygnalizowania własnych potrzeb, życzeń, pretensji, - nawiązywania i prowadzenia rozmowy,
- odpowiadania na pytania, - opowiadania.

Niestety umiejętności te można wypracować tylko z niektórymi jednostkami. Korzystne efekty może przynieść terapia indywidualna łączona z zajęciami z logorytmiki i innymi formami pracy w grupie, co stwarza możliwość współzawodnictwa, podnosi poziom motywacji, mobilizuje do wysiłku, daje możliwość osiągnięcia sukcesu na tle grupy.

Przykładowe **ćwiczenia oddechowe** w formie zabawy :

- zabawa w wążanie kwiatów,
- dmuchanie wiatraczków, piórek, dmuchanie przez słomkę wacików
- gra na instrumentach : flet, harmonijka
- zabawa w mecz-kto pierwszy trafi piłką zrobioną z waty do bramki

Ćwiczenia fonacyjne gdzie dziecko ma nauczyć się właściwego posługiwania się głosem, przykłady zabawy :

- mruczenie np. naśladowanie mruczenia misia poprzez przedłużanie wymowy głoski „m”,
- usypianie lalek „aaa..”,
- jedzie karetka „eeeeoo...” itp.

Ćwiczenia usprawniające narządy mowy są to ćwiczenia, których celem jest podniesienie sprawności ruchomych narządów mowy.

Przykładem tych ćwiczeń jest:

- szczęki dolnej-dziecko naśladuje żucie krowy i inne;
- ćwiczenia warg: posyłanie całusów, naśladowanie pyszczka rybki itp.,
- języka: zabawa „Języczek -wędrowniczek"- język „wędrując" dotyka wargi górnej, dolnej itp.

Ćwiczenia artykulacyjne -zabaw można podać bardzo dużo, są nimi domina logopedyczne, memo. Wykorzystujemy tutaj zabawy tematyczne oraz zabawy z regułami, których celem jest bogacenie słownictwa, uczenie ról społecznych, a także zdobywanie wiedzy o otaczającym świecie. Możemy wykonać je samodzielnie korzystając z dostępnych nam ilustracji.

Książeczki tematyczne pozwalające rozwijać, bogacić słownictwo, rozwijające umiejętność budowania zdań , opowiadania na dany temat pt. „Obrazki dla najmłodszych” (seria zawiera min. Zwierzęta, Na wsi, Kolory, Robimy zakupy itd.) kolorowe ilustracje , naklejki zachęcają dzieci do pracy, w sposób naturalny dziecko bogaci swój zasób słownictwa.

Lotto / Loteryjki obrazkowe mają one na celu rozwój mowy dziecka w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym w zakresie poprawnej wymowy głosek, poszerzenie słownika czynnego oraz rozwoju percepcji słuchowej. W czasie gry dzieci uczą się wymowy poprzez zabawę, ćwicząc dodatkowo spostrzeganie, pamięć wzrokową i słuchową, koncentrację oraz myślenie.

Źródło:

1. Michalak-Widera, 2009, „Terapeutyczna rola zabawy w kształtowaniu poprawnej mowy u osób o specjalnych potrzebach edukacyjnych”
2. Mrugalska K., *Ruch i muzyka w służbie mowy*. 1991
3. Tarkowski Z., *Zaburzenia mowy dzieci upośledzonych umysłowo* [w:] Galkowski T., Jastrzębowska G. (red.), *Logopedia – pytania i odpowiedzi. Podręcznik akademicki, t. II*, Opole
4. Wyczasany J., *Pedagogika upośledzonych umysłowo*, Kraków 2002.
5. Ziółko H., *Specyfika rozwoju mowy uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim* [w:] Tkaczyk G., Serafin T. (red.), *Poradnik metodyczny dla nauczycieli kształcących uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim w szkołach ogólnodostępnych i integracyjnych*, Warszawa 2001.
6. Marzena Fryszkiewicz- Kondrat, Ilona Michalak – Widera „Terapeutyczna rola zabawy w kształtowaniu poprawnej wymowy u osób o specjalnych potrzebach edukacyjnych”